

Spelandet blev ett sätt att fly en hotande depression

– I början av kvällen vann jag ofta. Då borde jag ha gått hem. Det gjorde jag sällan, i stället spelade jag bort allting igen.

– När man har fått blodad tand börjar man spela allt djärvare, med större insatser.

Claes Andersson ställer upp för intervju i sin lilla skrivarlya i Bortre Tölö. Det är svårt att förstå att den avspände mannen i stolen mitt emot, som ofta har skrivit om olika slags beroenden, i över tio år själv har varit spelberoende.

Nej, spelandet har inte ruinerat honom. Men kasinot i Helsingfors har tidvis haft mycket stor dragningskraft, så sedan några månader har han beslutat att åtminstone hålla en längre paus.

– Man kan klippa sönder sina kort, säger han med ett lite trött leende.

Dragningskraften till spelautomater beskriver han som en våldsamt stark lust att återuppleva atmosfären kring spelandet.

– Där kopplar man bort omvärlden totalt och befinner sig i en bubbla i fyra fem timmar. Det är lite samma fenomen som att skriva, eller när man har någon att älska med – en extatisk upplevelse. Man får en kick och en känsla av flow.

Han tror för övrigt att det är därför som vissa människor, han själv inberäknad, inte kan sluta skriva. När man någon gång når fram till den där speciella känslan är det oerhört belönande. Allt är möjligt. Man är kung i sin egen värld.

Lite på samma sätt är det när han spelar jazz för publik. Då går han så in i musiken att han knappt märker var han är eller vilka som lyssnar.

– Så man kunde säga att det skulle vara hälsosammare att spela jazz eller skriva än att gå till kasinot. Men det ena utesluter inte det andra.

– Före mina två hjärtoperationer år 1999 hade jag aldrig känt dragningskraft till penningspel – om man inte räknar tippning och liknande någon enstaka gång. Det var efter två stora bypass-operationer som jag första gången gick till kasinot i Helsingfors, och egentligen kände jag att jag inte borde. Jag hade blivit ombedd att hålla ett föredrag för organisationer som får pengar av penningautomatföreningen Ray.

På den tiden fanns kasinot i hotell Presidentti i Helsingfors. Andersson höll sitt föredrag och någon föreslog att han skulle spela lite när han ändå var på plats.

– Det var ganska fullt vid maskinerna, men en automat i raden var ledig, så jag petade in några slantar. Då började det rassla och maskinen spottade ut 600 mark. Det var en nätt vinst, tänkte jag, och gick hem via kassan. Lite konstigt kändes det – lättförtjänta pengar!

Ett par tre veckor senare var han tillbaka. Den gången vann han cirka 2 000 mark och tänkte: Det här var ju inte så tokigt. Sedan började han återkomma, men med pauser mellan besöken.

Detta skedde under en period när han höll på att återhämta sig efter två mycket stora operationer. Han hade varit nära

Kritiskt skede

Beroenden brukar komma smygande, men i Claes Anderssons fall kom det plötsligt.

döden och så sjuk att han blivit tvungen att lämna arbetet i riksdagen.

Inga illavarslande tecken

– Jag visste att man nästan säkert drabbas av en depression efter stora hjärtopperationer och kände att depressionen var på kommande. Det är en enorm, narcissistisk förolämpning att någon tar hjärtat ur ens kropp och skär i det som om det var pålägg. På spelkasinet kände jag att jag glömde alla depressiva tankar.

Själv kopplar han alltså spelandet till ett försök att undvika en hotande depression, men säger att det kan vara en eftertionalisering.

– Dittills hade jag inte haft några depressioner, åtminstone inte sådana som krävt behandling. Jag hade alltid arbetat mycket.

Andra problem som kunnat förebåda ett kommande spelberoende finns inte heller i hans bakgrund.

– Visst drack jag ibland rätt mycket alkohol i yngre år, men det var den tidens sed, säger han.

Och i många år kände han så stark nervositet när hans skulle tala inför publik att han fick panikattacker, men de upphörde när han blev invald i riksdagen 1987 och måste tala offentligt nästan varje dag.

Före 1999 kände han alltså ingen dragning till spelande. Ändå hade han haft verklig tur en gång.

– Det pågick något världsmästerskap i fotboll, och jag som alltid varit fotbolls-

intresserad spelade för första gången på Lången.

Familjen var ute på landet i Barösund då.

– Jag fyllde i en kupong och bad yngste sonen, som var på väg till kyrkbyn, lämna in den. När han kom tillbaka märkte jag att allt blivit fel, för kupongen hade vikts så att maskinen registrerat tre bortasegrar som jag inte hade kryssat för. Jag skällde ut pojken – hur kunde han göra något så dumt! Vinstkoefficienten blev ju väldigt hög!

Men när resultatet kom var allt rätt och Claes Andersson hade vunnit en stor summa pengar.

Också njutning att förlora

På senare år har spelkasinet i Helsingfors känts som en magnet.

– Inte så att jag måste dit. Men det är en fascinerande värld, och samtidigt är den skrämmande.

Det har gjort honom förskräckt att han inte bara blir glad när han vinner utan också känner njutning när han förlorar.

– Jag brukar tänka, att det tammefan är alldeles rätt åt mig att förlora, säger han med ett självvironiskt skratt. Men en sådan masochistisk mekanism är inte bra, för om man njuter både av att vinna och av att förlora har man inte särskilt stor motivation att sluta.

Också när han har förlorat alla pengar, så att han inte ens kunnat köpa en knackkorv på vägen hem, har han tyckt att det inte varit hela världen.

Stimulerat lustcentrum

Alla beroenden liknar varandra fysiskt och fungerar ungefär på samma sätt, påpekar Andersson. När hjärnans lust- eller behovscentrum stimuleras upplever vi eufori och lycka och den känslan vill vi återuppleva. Spelberoende skiljer sig alltså inte mycket från beroende av kemiska substanser såsom tobak, alkohol eller droger, och inte heller från att bli beroende av motion, sex eller shopping.

Spelberoende är inte något nytt fenomen. Författare som Dostojevskij och Pusjkin hör till dem som målade har beskrivit det, stora spelare som båda var.

Också som social miljö är ett spelkasino fascinerande. Många hittar nya vänner där, kanske över en drink.

Men för Claes Andersson har det räckt att spela – han har aldrig druckit en enda droppe alkohol under sina spelbesök.

– Jag känner instinktivt att det inte behövs. Det skulle liksom bara fattas att jag drack sprit dessutom, så att omdömet blev ännu sämre!

Dubbla budskap

I Finland ökar spelberoendet snabbt och uppskattningsvis 60 000–70 000 finländare sitter fast i det. Ungefär lika många beräknas vara beroende av pokerspel på nätet. Då det finns spelalternativ nästan överallt är det lätt att spela bort stora summor pengar.

– Själv har jag åkt runt lite och föreläst för personalen på olika spelbolag, PAF på Åland och i psykiatriska sammanhang.

Claes Andersson har också medverkat i den bok om spelberoende som Ray gav ut för ett par år sedan.

– Men Ray är schizofrent på samma sätt som Alko. Samtidigt som det satsas mycket på att förebygga spelberoende arbetas det intensivt på att ta fram nya attraktiva spel.

I dag finns det spel i allt fler elektroniska apparater och tillväxningen sker från lägre åldrar. Här lurar ett toleransfenomen. Precis som i andra beroenden ökar aptiten. Och allt som går till överdrift innebär risker, konstaterar han.

Faktaruta

Psykiatern och författaren Claes Andersson har valt att tala om sitt spelberoende framför allt för att det kan vara till hjälp för andra i samma situation.

– Se bara på effekten av att Tellervo Koivisto och Neil Hardwick berättade om sina depressioner, säger han. Det är inte ett så stort tabu längre.

Claes Andersson, f. 1937, är medicine licentiat med psykiatri som specialitet och dessutom författare till ca trettio verk. Spelberoende tar han upp åtminstone i de självbiografiska böckerna *Varje dag mitt hjärta slår*, 2009, och *Ottos liv*, 2011, samt i romanen *Saltomortal*, som utkom 2006.

Han var riksdagsledamot 1987–99 samt 2007–2008, Vänsterförbundets ordförande var han 1990–98 och kulturminister 1995–98.

Musik är hans stora fritidsintresse och han spelar gärna jazz för publik.

För den som behöver hjälp med avvänjning finns det flera instanser med hjälpprogram.

– Men människor är väldigt ambivalenta när det gäller att söka hjälp. De kan ha motivation klockan 9 på morgonen, men 8 på kvällen är den försvunnen. Därför kan det vara svårt att genomföra terapier som kräver att man binder sig för längre tider.

Inget isolerat fenomen

– Jag tycker att spelande kan jämföras med beroenden, som inte upplevs som negativa, för samma mekanismer i hjärnan involveras, säger Andersson. Egentligen kan man se hela livet som en kedja beroenden – för utan beroende finns det inget liv: Vi är alla oerhört beroende när vi föds och dör om ingen tar hand om oss.

Men han konstaterar att människor med en viss psykisk konstitution lättare utvecklar negativa beroenden än andra; här avser han personer som rent allmänt gillar risktagning, gärna sätter allt på ett kort, är lite orealistiska och inte orkar planera långsiktigt.

– Och när man fastnat i beroendet ligger skamkänslor, ånger och självanklagelser på lur. Det är en börda att tänka, att man har gjort av med pengar som hade kunnat användas mycket bättre. Men så tänker man först efteråt, inte under spelet, för då upplever man något helt annat.

Spelberoende kan sluta på värsta tänkbara sätt.

– Så hur många offer är det rimligt att det kräver? I dag marknadsförs penningsspel mycket synligt och finansierar kultur, ungdomsverksamhet och idrott.

Claes Andersson ser förresten ingen principiell skillnad mellan personer som är spelberoende och börsspekulanter som tar miljardrisker och spelar omkull banker och hela nationers ekonomier.

– Är inte vinstmaximering kapitalismens motor?

Själv har han inte spelat roulette eller poker utan koncentrerat sig på tre fyra av kasinots penningautomater, bland annat en som kallas Wild Bears och kräver rätt stora insatser. I gengäld kan

den ge en ett par tusen euros utdelning med ett enda drag.

– Men inte är det för pengarnas skull man spelar. Drivkraften är spänningen och den intensiva känslan. Jag är inte ens särskilt intresserad av shopping, för

jag går i samma paltor i årtal och köper egentligen bara lite vin och några böcker då och då.

Text: Mardy Lindqvist
Foto: Karl Vilhjálmsson